

13. Aatteet ja yhteiskunta

Ydinsisällöt

Aate, maailmankatsomus ja ideologia

- Aate on käsitys siitä, mikä ihmisen elämässä on tavoittelemisen arvoista, minkälainen yhteiskunta mahdollistaisi tuon hyvän ja millä keinoilla se voitaisiin saavuttaa.
- Maailmankatsomus on perustava näkemys todellisuudesta ja sen rakenteesta.
- Ideologia on aate, ja erityisesti sellainen aate, joka ajaa vain näennäisesti yhteistä hyvää.
- Ideologiakritiikki on aatteiden kritisoimista siitä, että ne esiintyvät hyvän nimissä, mutta tosiasiallisesti vain toimivat vallankäytön ja sorron oikeutuksena.

Aate ja maailmankatsomus

Aate, ideologia

Järjestelmällinen ajattelutapa, joka ilmaisee käsityksen korkeimmasta henkisestä ja poliittisesta hyvästä.

Maailmankatsomus

Ajattelutapa, joka ilmaisee kokonaiskäsityksen maailman perusrakenteesta ja ihmisen asemasta maailmassa.

Yhteiskunnallisia jakoja

Säädyt

syntyperän mukaan

aatelisto

papisto

porvaristo

talonpojat

Luokat

*koulutuksen, varallisuuden ja
ammattiaseman mukaan*

yläluokka

keskiluokka

työväenluokka

Poliittisen kentän jakautuminen

vasemmisto

- Suhtautuu kielteisesti kapitalismiin.
- Ajaa usein työväestön etua.

keskusta

- Suhtautuu hyväksyvästi kapitalismiin.
- Ajaa usein maaseudun ja maatalousyrittäjien etua.

oikeisto

- Suhtautuu myönteisesti kapitalismiin.
- Ajaa usein yrityselämän etuja.

14. Oikeistolaiset ja konservatiiviset aatteet Ydinsisällöt

Liberalismi

- Aatesuunta, joka painottaa vapautta.
- Syntyi 1600–1700-luvuilla sääty-yhteiskunnan ja kirkon vallan kritiikkinä
- Vaatii kansalaisten yhdenvertaisuutta lain edessä, uskonnollista ja poliittista suvaitsevaisuutta, laajoja kansalaisoikeuksia ja markkinoiden vapautta.

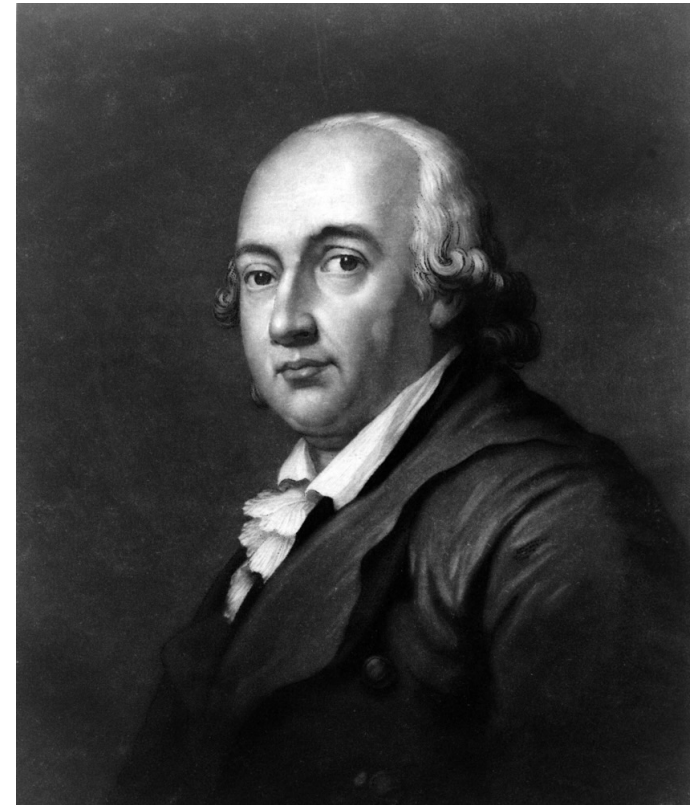
Liberalismin eri merkityksiä

Poliittinen liberalismi	Ajaa ihmis- ja kansalaisoikeuksien toteutumista.
Arvoliberalismi	Edistää suvaitsevaisuutta, moniarvoisuutta ja monikulttuurisuutta.
Sosiaaliliberalismi	Pohtii yksilönvapauden ja julkisen vallan suhdetta.
Talouseliberalismi	Uskoo vapaisiin markkinoihin.
Libertarismi	Puolustaa täydellistä yksilönvapautta suhteessa valtioon.

Nationalismi

- Aatesuunta, joka painottaa kansallismielisyyttä.
- Syntyi 1800-luvun alussa saksalaisen romantiikan ja kansallisvaltioiden muotoutumisen yhteydessä.
- Vaatii samaa kieltä puhuvan ja samaa kulttuuria edustavan kansa etujen ajamista.
- Liberaali nationalismi ajaa tietyn valtion kansalaisten etuja kieleen tai kulttuuriin katsomatta.

Johann Gottfried von Herder

Konservatismi

Edmund Burke

- Aatesuunta, joka puolustaa perinteisiä arvoja.
- Syntyi 1700-luvun lopussa vastustamaan Ranskan vallankumouksen uudistuspyrkimyksiä.
- Vaatii paluuta perinteisiin arvoihin (esim. ydinperhe, monarkia, uskonto, isänmaallisuus) ja vastustaa vallankumousta sekä yleistä vapaamielisyyttä.

Populismi

- Aatesuunta, joka painottaa tavallisen kansan näkökulmaa ja sen vastakkainasettelua eliitin kanssa
- Syntyi 1800-luvulla demokratian yleistyessä valtiomuotona.
- Vaatii yksinkertaisiin iskulauseisiin vedoten kansan sorretun enemmistön etujen huomioimista ja vastustaa kaikenlaista eliittiä.

Nationalismi

✓ Kansallisuusaate, joka usein painottaa oman kansakunnan kulttuurista ylivertaisuutta muihin nähden ja sen vallan laajentamista.

Konservatismi

✓ Aate, joka korostaa vanhan järjestyksen säilyttämistä, perinteitä sekä perinteisiä arvoja ja joka vastustaa nopeita muutoksia.

Populismi

✓ Aate, joka vastustaa poliittista eliittiä ja väittää edustavansa kansan ääntä.

Taito: Reilu argumentaatio

- Teknisen toimivuuden lisäksi hyvän argumentaation tulee olla reilua.
- Millä tahansa keinolla, kuten esimerkiksi pelottelulla, toisen vakuuttaminen tai yleisön manipulointi eivät ole reilua argumentaatiota.
- Reilussa argumentaatiossa argumentin esittäjä
 - uskoo itse esittämiinsä väitteisiin tai arvoihin
 - muotoilee sanottavansa ymmärrettävästi
 - välttää tietoisesti manipulointia ja muuta epäreilua vakuuttamista.

15. Vasemmistolaiset aatteet Ydinsisällöt

Sosialismi

- Aatesuunta, joka painottaa työläisten oikeuksia ja aseman parantamista.
- Syntyi 1800-luvulla Englannissa teollistumisen yhteydessä.
- Vaatii kapitalismin eli talousjärjestelmän, jossa tuotantovälineet ovat yksityisomistuksessa, kumoamista.

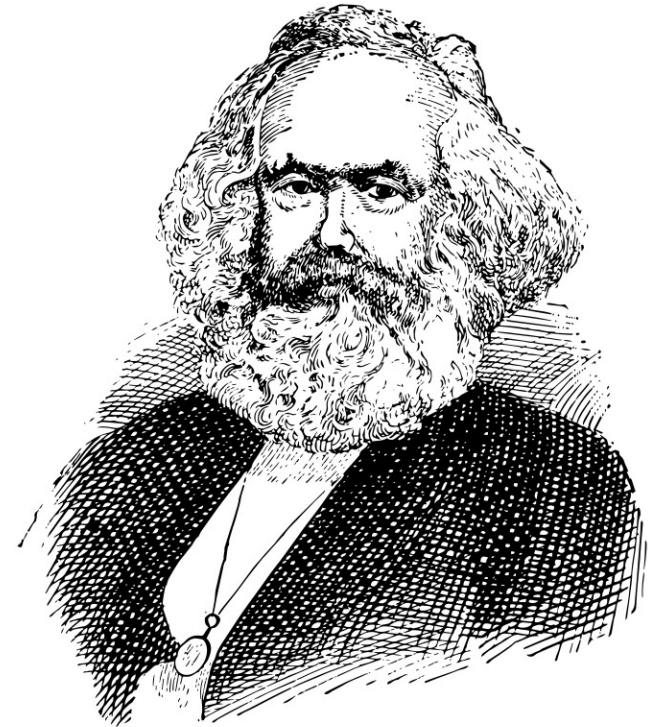
Anarkismi

- Aatesuunta, joka painottaa ihmisten keskinäistä avunantoa ja yhteistyötä, mutta vastustaa kaikenlaisia valtarakenteita, kuten valtiota
- Syntyi 1800-luvulla yhtenä sosialismin muotona.
- Vaatii ihmisten vapaata yhteistoimintaa keskusjohtoisen yhteiskunnan sijaan.

Kommunismi

- Aatesuunta, joka painottaa tuotantovälineiden ja maan yhteisomistusta sekä vastustaa luokkayhteiskuntaa.
- Syntyi 1800-luvulla Marxin ja Engelin kiinnittäessä huomiota porvariston ja proletariaatin väliseen luokkaristiriitaan.
- Vaatii proletariaatin vallankumousta ja tuotantolaitosten ja maan sosialisointia.

Sosiaalidemokratia

- Aatesuunta, joka painottaa työläisten oikeuksia ja hyvinvointivaltion rakentamista.
- Syntyy sosialismin maltilliseksi haaraksi kilpailemaan vallankumousta vaativien kommunistien kanssa.
- Vaatii kapitalistisen markkinatalouden ja talouden sääntelyn yhdistämistä sekä laajaa verovaroin tuotettua sosiaaliturvaa.

Kommunismi

✓ Aate, joka kannattaa tuotantovälineiden yhteisomistusta.

Anarkismi

✓ Aate, joka uskoo ihmisten väliseen avunantoon ja yhteistyöhön sekä vastustaa valtarakenteita kuten kapitalismia ja valtiota.

Sosialismi

✓ Aate, joka ajaa työväenluokan etuja ja tuotantovälineiden ottamista julkiseen omistukseen.

Taito: Väittelyn voittaminen

1. Valmistaudu.
2. Ennakoi vastaväitteet.
3. Anna vastaesimerkkejä.
4. Kuuntele vastustajaa.
5. Huomioi yleisö.
6. Käytä retorisia keinoja harkitusti.
7. Vältä argumentaatiovirheitä.
8. Käyttäydy hyvin.

16 Utooppinen ajattelu Ydinsisällöt

Utopia ja dystopia

- Utopia tarkoittaa unelmaa tai näkymää hyvästä yhteisöstä tai yhteiskunnasta.
 - Esim. Platonin *Valtio*, Thomas Moren *Utopia*
- Dystopia on kauhukuvitelma painajaismaisesta poliittisesta järjestelmästä tai yhteiskunnallisen katastrofin jälkeisestä tilanteesta.
 - Esim. Aldous Huxleyn *Uusi uljas maailma*, *Wolfenstein*

Thomas Moren Utopia

- Utopia on kuvitteellinen saari.
- Saarella vallitsee yhteisomistus.
- Vanhempia kansalaisia kunnioitetaan.
- Valtion asioista päättää vanhimpien kansalaisten muodostama kokous.
- Utopia toimi verhottuna 1500-luvun eglantilaisen yhteiskunnan kritiikkinä.

Taito: Utopiat ja dystopiat ajatuskokeina

- Utopiat ovat ajatuskokeita siitä, millainen olisi ihanneyhteiskunta.
- Dystopiat ovat ajatuskokeita siitä, mikä kaikki yhteiskunnassa voi olla pielessä.
- Usein utopioita ja dystopioita luodaan myös kirjallisuudessa, elokuvissa ja tietokonepeleissä.

